

Főtanácsot megnyitó beszéd.

Mondotta : Ferencz József.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Jelen évi főtanácsai gyűlésünket megnyitó beszédemben mindenekelőtt azon örömömnök kívánok kifejezést adni s meg vagyok győződve, hogy ebben egyházi főtanácsunknak minden tagja a legteljesebb mértékben osztozik, amely egyházunkat ez évben érte abban a királyi kegyben, mely szerint apostoli királyunk Ő Felseége egyházunknak érdekében gazdag két kiváló s mindnyájunk által nagyrabecsült és tisztelt tagját, id. Daniel Gábor úr tiszteletbeli főgondnokunkat törvényes utódaival együtt bárói rangra emelte, Fekete Gábor úr, ez időszerint egyik főgondnokunkat a v. b. t. tanácsossággal tüntette ki.

E királyi kegy kétségen kívül a tisztelettel nevezettek személyes érdeme s közhasznu munkásságuk elismerésének legfelsőbb helyről történt megnyilatkozása, de annak fényében minden bizonytal a mi egyházunkra is verődik egy pár sugár s így kétszeres a mi örömünk kitüntetésök felett.

E. K. Tanácsunk s én magam külön is, amint tudomásunkra jutottak e kitüntetések, siettünk úgy id. Daniel Gábor, mint Fekete Gábor főgondnok urakat, kitüntetésök felett örömünket fejezve ki, részint írásban, részint élőszóval a legnagyobb tisztelettel üdvözölni. E mellett ifj. Daniel Gábor, valamint Daniel Lajos urakat, kik mindketten egyházunkban egyházköri, utóbbi egyszersmind iskolai felügyelő gondnokok és a kiket legközelebből érdekel édes atyjuknak bárói rangra emelése, szintén melegen üdvözöltük. De én elmulaszthatatlan kedves kötelességemnek tartom, hogy e kitüntetések óta most lévén szerencsések egyh. főtanácsai gyűlést tartani, ez alkalmat megragadva, egyh. főtanácsunk nevében is teljes lelkeimből üdvözöljem nagyérdemű kitüntetteinket, kívánva, hogy Isten sokáig éltesse s adjon egyházunknak időről-időre minél több hozzájuk hasonló nagy férfiakat.

És most legyenek atyafiságos szeretettel köszöntve jelen főtanácsi gyűlésünkre ily szép számmal egybegyűlt atyámfiaink egyenként és összesen. Bizonyítéka ez is egyházunk ügyei iránti érdeklődésüknek. Amint a tárgySOROZATBÓL méltóztatnak látni, anyagunk a tanácskozáásra most is bőven van. Az elintézendő tárgyak egy része, talán a nagyobb rész olyan, amelyeket egyszerűen és a legnagyobb örömmel vehet tudomásúl a Mlgs és főt. egyházi főtanács; de vannak olyanok is, amelyek több felszólalásra, sőt némelyek még aggodalomra is adhatnak okot. De hát mikor volt és mikor lesz egyházunk abban a helyzetben, hogy gond és aggodalom ne terhelje azokat, akik annak javát és előmenetelét szívökön hordozzák és azt munkálni hivatva vannak? A fődolog az, hogy se a jóban ne bízzunk el, se a rossztól ne rettenjünk meg, ne veszítsük el bátorságunkat. Isten nem hagyott el eddig se, bizzunk benne, hogy nem fog elhagyni ezután se. É bizalom mellett azonban tegyünk meg mi is mindent, amit megtehetünk kis Sionunk építésére, megerősítésére; mert csak így nem vallunk szégyent reménységünkben.

De hát vajjon megteszünk-e mindent, amit megtehetünk egyházunk érdekében? E kérdésre a feleletet megadják a nemsokára felolvasandó évi jelentések. A magam részéről — és ezt örömmel nyilvánítom — egyházi életünket elég élénknek és biztónak találom. Istennek legyen hála érte, nem hiányzik ebből a hajtó erő: egyházunk és vallásunk szeretete, mely nagyjában legalább egyházunk összes tagjait munkásságra, tevékenységre indítja, mint a hogy a gőz egy gépben minden kereket mozgat és azt előbbre viszi. Általában tehát panaszra nincs okunk. A haladás, ha kis mértékben is, de szellemi és anyagi téren egyaránt látható egyházunkban. Sőt az a hajtó erő néhol talán még túlfeszültségben is van, amit mérsékelnünk kell, nehogy robbanást idézzen elő.

Igen, Mlgs és főt. egyházi főtanács! én oly törekvéseket és mozgalmakat is látok egyházunkban, amelyek ugyan mind vagy legalább nagyobb részben egyházunk és vallásunk szeretetére vihetők vissza, de erőink túlbecsüléséből származnak. A sok indítvány között, amelyek évről-évre egyh. főtanácsunk elébe kerülnek vagy itt koronként felmerülnek, kétségenkívül nem egy van olyan, amely a legnagyobb figyelemre méltó s megvalósítása egyházunk érdekében állana, de hiányzik hozzá az erő: a pénz; ami nélkül a legszebb terv sem sokat ér; mert amint az írás is mondja: aki tornyot akar építeni, számolja meg a pénzét. Olyan indítványt pedig nem igen

látok, amely a módját is megmutatná a megvalósításnak. Ennek aztán még az a szomorú következése is van, hogy a központ, azaz: az E. K. Tanács, amely elsősorban van hivatva az indítványokat elbírálni s azokra nézve véleményt nyilvánítani, nem egyszer annak a gyanúsításnak van kitéve, hogy nem érzi, nem érti az egyház bajait s különösen a vidék indítványait számba sem veszi, figyelmére sem méltatja.

Ne méltóztassanak nekem feltudni ezt a megjegyzést, de nekem igazán fáj, amikor ilyen gyanúsítások érik E. K. Tanácsunkat. Hát az igaz, hogy az E. K. Tanács egy indítványnál vagy kérésnél se csak a helyi vagy személyi érdeket, hanem az egyház általános érdekét tartja szem előtt s az e miatt koronként nyilvánosan is világgá bocsátott gyanúsításoknál is szomorubb dolog lenne, ha nem így járna el, ha az egyház közjava érdekében nem tudna felülemelkedni a helyi s némelykor tisztán személyi érdekek felett, annyival inkább, mert amint már említém, anyagi gyarapodásunk mellett sem vagyunk abban a helyzetben, hogy a legfigyelemreméltóbb indítványt is a magunkévá tegyük s a legjogosabb kérésnek is mindig eleget tegyünk. Lehet, hogy ez a felfogás nem modern s egyesek túl is tehetik magukat ezen, aminthogy — sajnos — sokan túl is teszik s alig van korunknak ennél nagyobb belegsége; de testületeknek, amelyek nem évekre, hanem századokra számítanak, ha csakugyan megélni akarnak, nem szabad ezen túltenniök magukat s a mi kicsiny egyházunknak annál kevésbé szabad, mert eddig is a legnagyobb takarékoszággal, okos gazdálkodással tartotta fenn magát, a jelen mellett soha sem felejtkezve meg a jövőről. Adjunk hálát Istennek, hogy az áldozatkészség csatornáit még nem dugultak be teljesen egyházunkban, hogy ma is találkozunk kegyes lelkekkel, akik kisebb-nagyobb adományokkal hozzájárulnak az egyház szükségeseinek fedezéséhez, sőt alapítványokkal is gazdagítják annak oltárát, amelyeknek jó illatában e főtanácson is lesz alkalmunk gyönyörködni. E mellett az állam is kellő figyelemben részesíti s mint más egyházakat, a mienket is nem egy címen segítyezi s reméljük és el is várjuk, hogy az 1848. évi XX. t.-c. értelmében még fokozottabb mértékben is segítyezzen. Legközelebről pedig, amint ez már kilátásba is van helyezve, lelkészeink sorsát a korpótlékkal is enyhíteni fogja, addig is, aníg a kongrua felemeltetnék, mert előbb-utóbb, de a kormány ez elől sem térhet ki. Azonban mindezek a segítyek, amelyek nélkül igazán nem tudom, hogy mi tevősek lennének, nem elégségesek arra, hogy magunknak aranyfellegvárakat építsünk — pedig jóformán

minden indítvány, minden kérés, minden reformeszme az államsegélyre van alapítva. Ezért nem tudom elég hangosan kiáltani e nem kis igazságot magában foglaló közmondást: «Lassan siess és tovább érsz» és nagyon szeretném, ha e kiáltás a jelen főtanács tagjainál is visszhangra találna.

Miújs és főt. egyházi főtanács! Nem tudom, hogy minő fogadtatásban részesülnek elhangzott szavaim; de én e szellemben nevelkedtem, amelynek megnyitó beszédemben kifejezést kívántam adni, ezzel szolgáltam egyházunkat több mint egy félszázad óta s így már csak a megszokásnál fogva sem tudom azt levetkőzni. De nem is akarom, mert erősen meg vagyok győződve arról, hogy csak e szellem aegisse alatt jut egyházunk a mindnyájunk által óhajtott diadalra.

Ezzel jelen főtanácsí gyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom, kérjük szívünknek teljességéből Istennek segedeimét tanácskozásainkhoz.

Püspök évi jelentése a főtanácson.

Méltóságos és Főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Szerencsésnek érzem magamat, hogy évi jelentésemet, mely Isten különös kegyelméből a 36-ik, apostoli királyunk Ó Felsége iránti hódolátteljes legmélyebb hálám nyilvánításával kezdhetem meg azon királyi kegyért, melyet nagyernyei egyházközségünk iránt tanúsított az által, hogy temploma építési költségeinek törlesztéséhez legfelsőbb magán pénztárából 200 korona segélyt méltóztatott a legkegyelmesebben adományozni. Az isteni gondviselés, mely oly szép és hosszú étellel áldotta meg Ó Felségét, adjon még éveihez számos évet, hogy országos gondjai mellett, amelyek napjainkban különösen megszorodtak, kicsiny egyházunkat is még többször részesíthesse ilyen királyi kegyben.

Nem kisebb örömmel emlíkszem meg itt is, mint ahogy megnyitó beszédemben már megemlékeztem, ugyancsak apostoli Királyunk Ó Felségének azon királyi kegyéről, mely szerint id. *Daniel Gábor* tiszteletbeli főgondnokunkat bárói rangra emelni s *Fekete Gábor*, ez idő szerint egyik főgondnokunkat a v. b. t. tanácsossággal kitüntetni méltóztatott.

Oly ritkán van szerencsénk ily örömökben részesülni, hogy igen kedves dolog azokat minél többször megújítani

emlékünkben. Legyenek kitüntetteink e királyi kegynek személyök iránt történt e megnyilatkozásáért, amelynek fényéből, amint ugyancsak megnyitó beszédben már rámutattam, egy pár sugár ami egyházunkra is verődik vissza, évi jelentésemben is a legnagyobb tisztelettel üdvözölve.

Kapcsolatban ezekkel nem mulaszthatom el évi jelentésemben megemlékezni *Lipót Salvator* főherceg Ó Fenségének f. évi május 22-én Kolozsvárt történt magas látogatásáról. Ó Fenségéhez most másodszor volt szerencsénk Kolozsvárt. Az első alkalommal testületi tisztelgéseket nem fogadván el, csak magam személyesen voltam szerencsés Ó Fenségénél tisztelegni, de most testületeket is fogadván, egyházunk részéről én is több egyházi tanácsos, tanár és lelkész afiával jelentem meg Ó Fensége előtt és testületileg tisztelegtünk, amit Ó Fensége visszaemlékezve megelőzőleg személyesen tett tisztelgésemmre is, igen kegyesen fogadott, a tisztelgésben részt vettekhez mindnyájunkhoz egy pár kérdést intézvén. Ó Fensége úgy amikor először volt Kolozsvárt, mint ezuttal is abban a kiváló figyelemben és kitüntetésben részesített, hogy lakásomon meglátogatott s egyházunkról, vallásunkról és iskoláinkról nagy érdeklődéssel tudakozódott és különösen meglepte angol és amerikai unitárius testvéreinkkel való összeköttetésünk.

És ezzel áttérek évi rendes jelentésemre:

1. *Belső emberek változása* a múlt évi főtanács óta:

a) *Lelkészeknek rendeltettek*: Boór Jenő lelkész Iklandról Sepsiszentkirályra; Sándor Gergely I. Lókodról Dézsfalvára; Székely Kelemen lelkészjelölt Sepsiköröspatakra; Pap Gyula I. Tarcsafalváról Iklandra; Kiss Sándor I. Füzesgyarmatról Kolozsra, Keresztesi Dénes I. jelölt Polgárdiba; Lőrinczi Domokos I. jelölt Csekefalvára; Benzédi Pál I. Datkról Hom.-Újfaluba; Szén Mihály I. Hom.-Szt.-Péterről Datkra; Székely Tihamér I. Pipéról Magyarsárosra; Gál Mózes I. jelölt Lókodra; Bárka József I. jelölt Füzesgyarmatra; Sebe Ferenc I. jelölt Hom.-Szt.-Péterre; Gyórfi István I. jelölt ideiglenesen Kolozsvárra; Zollán Sándor I. jelölt Homoródszentmártonba; Halmágyi János I. Vadadról Nyáradgálfalvára; Rédiger Géza I. Kénosról Marosvásárhelyre.

b) *Segédlelkészeknek* Kolozsvárra az egyik lelkészi állás ürességben léte alatt Bárka József, később Ebert András I. növendékek. Előbbi fennebb a rendes lelkészek között szerepel, utóbbi később mint lelkészjelölt Tordára ugyancsak segéd-lelkésznek, Buzogány Kálmán I. jelölt Tordára, később Marosvásárhelyre helyettes lelkésznek.

c) *Kántortanítóknak*: Török János Iszlóából Iklandra, Ádám Mihály okl. t. jelölt Iszlóba, onnan Nyárádszentmártonba, Utó Lajos áll. isk. tanító és kántor Nagyajtáról Kolozsvárra.

d) *Kántoroknak kinevezettek*: Vajda Antal áll. tanító Hom.-Almásra, Pálfi Ákos okl. tanító Hom.-Szt.-Péterre, Erdős Mihály áll. tanító Nagyajtára, Bedő Imre áll. tanító Kőkösre.

e) *Nyugalomba léptek*: Biró Elek kolozsi, Dombi János hom.-szt.-mártoni, Gál Elek nyárádgállfalvai lelkész afiai.

f) *Elhunytak*: Bedő Gábor magyarsárosi, Kelemen Albert marosvásárhelyi, Kozma Dimén enlaki, Csegezi László és Tibáld József nyugalomban volt lelkész afiai, kik közül ez utóbbi theológiai intézetünk, a kolozsvári és sz.-kereszturi gimnázium javára nevével egyetértőleg tett végrendekezésével is a legszebb emléket hagyta maga után egyházunkban.

g) *Ürességben vannak*: A taresafalvi, pipei, vadadi és kénesi lelkészi állások, Iszlón és Csehétfalván a kántortanítói állások. Lelkészjelöltünk csak 2 lévén, egy pár lelkészi állás esetleg 1–2 évig ürességben marad. De tanítójelöltekben is, akikben eddig mondhatni túltermés volt, ez idő szerint hiány van, mert az ürességben levő 2 kántortanítói állást sem tudtam még betölteni.

2. *Az egyházi anyakönyvek és népesedési kimutatások szerint 1911-ben:*

A) Kereszteltetett	a) fiú	..	..	..	..	1179
	b) leány	..	..	..	..	1055
				együtt	..	2234 ujszülött.

Több 37-tel, mint 1910-ben. Házasságon kívül született 251. Állandóan 10–11%.

B) Konfirmáltatott	a) fiú	..	..	..	..	627
	b) leány	..	..	..	..	631
				együtt	..	1264 növendék.

Kevesebb 27-tel, mint 1910-ben.

C) Összeeskettetett	a) tisztán unitárius	..	..	..	..	431
	b) vegyes vallású	..	..	..	..	234
				együtt	..	665 pár.

Több 66 párral, mint 1910-ben.

D) Eltemtetett	a) férfinemből	..	..	..	..	779
	b) nőnemből	..	..	..	..	712
				együtt	..	1491 halott.

Több 55-tel, mint 1910-ben.

E) Átállott egyházunkba	a) férfi	.. 86	} 181
	b) nő	.. 95	
Kilépett egyházunkból	a) férfi	.. 43	} 118
	b) nő	.. 75	
	Nyereség	.. 63 lélek.	
F) A lélekszám 1910. év végén volt		.. 78736	
1911. " " "		.. 79863	
	Szaporodás	.. 1127 lélek.	

Az 1911-ben kereszteltettekkel, 2234-gyel szembe állítva a halottakat 1491-et, a természetes szaporodás 743, amihez hozzá számítva az átállásokkal nyert 63 lelket a szaporodás ekkor is csak 806-ot tesz ki, a különbség azonban a múlt évekhez képest aránylag kevés, ami azt mutatja, hogy a népesedési kimutatásokban lelkész afiai az adatokat pontosabban kezdik egybeállítani.

A kimutatások szerint a lelkészi szolgálat csak 3 házasságkötésnél nem vétetett igénybe. Remélem azonban, hogy a folyó évben ezek is egybeadattak egyháziilag is. Ugyancsak a kimutatások szerint a házasságkötéseknél javunkra 2 szerződés köttetett, veszteségünkre egy sincs jegyezve. Hát ha ez így is van, mindenestre örvendetes. De erre nem mernék fogadást tenni. Az országos statisztikai kimutatások rendszeresen mindig több veszteséget mutatnak ki; ami onnan is származhatik, hogy az országban szétszórtan egyházközségeinktől távol élő hiveink közül némelyek úgy is köthetnek házasságot, hogy azokról lelkészeinknek nem mindig lehet tudomásuk.

Azonban nem mulaszthatom el ezuttal is figyelmeztetni lelkész afiait, hogy a *házasságkötéseknél* legyenek a legnagyobb figyelemmel arra, hogy a szerződésekkel egyházunk veszteséget ne szenvedjen.

3. A *Dávid Ferenc-alapítvány* kezelése alatt álló része múlt évi jelentésem szerint 8490 K 12 fill. volt. A f. évi június 30-iki zárlattal 9470 K 71 f., gyarapodás e szerint 980 K 29 fill. Ebben adomány báró P. Horvát Kálmán főgondnok úr részéről 110 K. Ferencz József püspök részéről 50 K, együtt 150 K. A közpénztárban kezelt tőke jövedelméből fel nem használt s pénztárnok által nekem átadott 381 K 45 fill. Kolozsvári templom perselypénze 9 K 75 fill.; takarékpénztári és kölesön kamatok címén 429 K 09 fill. A kezelése alatti 9470 K 71 fillérhez hozzáadva 1879-ben és 1903-ban a közpénztárba beadott 37820 K 52 fill.-t, ez alapítvány összege 47291 K 23 fill. Az alapítvány jövedelméből különböző címeken eddig felhasználott 39400 K, tehát csaknem amyi a

mennyi az alapítványi tőke; ami természetes, miután a tőke alig szaporodik valamivel évenként s ez is inkább csak a kamatokkal, mert adománnyal jóformán csak báró P. Horváth Kálmán főgondnok úr növeli ezt az alapítványt évről-évre. Ez iránt tett többszöri felhívásom — sajnos — a pusztában elhangzott szó maradt. Pedig én nem tudok s nem is akarok lemondani arról a reményről, hogy talán sikerülni fog nekem ezt az alapítványt legalább 50.000 koronára kinevelnem. Kérem szeretett atyámfiait, ne hagyjanak reményemben megszegyenülni, a Dávid Ferenc nagy emlékéért se.

4. A báró *Baldácsy-alapítvány* meghatalmazottainak ez évi ápr. 26-án Budapesten tartott közgyűlésén ezúttal is részt vettem dr. Bedő Albert meghatalmazott társammal. Az alapítvány jövedelméből a közgyűlés ez évre kerületenként 14.000 koronát szavazott meg, 2000 koronával tehát ismét többet, mint amennyi a múlt évben volt. Legyen áldott a nagy alapító emléke!

5. *Püspöki vizsgálatot* tartottam ez évben torockói egyházközségünkben. Alig van olyan egyházközségünk, amelyet szivesebben látogatnék meg, mint ezt, mert torockói egyházközségünkben a hithűség mellett az áldozatkészségnek is mindig oly jeleivel találkozom, amelyek, valóban mondhatom, páratlanok. Nem is említve az időközi kisebb ajándékokat és adományokat: urasztali díszítményeket, urvacsorai bort és kenyeret, közelebbről új harangok vételére a hivektől gyűlt 2000 koronát meghaladó összeget s. t. b., nincs olyan év, amelyben torockói egyházközségünk hívei közül egyik vagy másik kisebb vagy nagyobb alapítványt ne tenne családi öröme vagy fájdalma emlékére. Hogy mit jelent ez, legyen elég rámutatnom ez úton jelenleg meglévő alapítványai összegére, mely 45499 korona 97 fillért tesz ki, 35942 korona közgazdasági és dézsmakárpótlási alapjuk mellett. Alapítványaik utóbbi vizsgálatom óta, mely igaz, hogy most kivételesen 5 évre huzódott el, 10468 korona 90 fillérrel gyarapodott, tehát évenként mégis 2000 koronára megy. Melyik egyházközségünk tanúsít ilyen áldozatkészséget? Pedig torockói egyházközségünk hívei is éppen úgy érzik a mai nehéz életviszonyokat, mint más egyházközségeink hívei, de megvan bennök egyházközségük iránti hagyományos ragaszkodásuk és szeretetök mellett az áldozatkészség iránti hajlandóságuk is, ami — sajnos — már-már kihalóban van legtöbb egyházközségünkben annyira, hogy maholnap alig lesz egyházközségünk, amely önmagát önerején fenntartani igyekezzék s ne hártsa legaprólékosabb szükségleteit is az egyházra. Sajnosan tapasztaljuk

ezt a segélyek iránti folyamodásokból, amelyek évenként 100—200 ezer koronára mennek s hozzá sokszor még olyan hangon tartva, mintha sérelmet szenvednének, ha azok figyelembe nem vétetnek. Vajha e megjegyzésem intésül és buzdításul szolgálna egyházközségeinknek arra, hogy vegyenek példát torockói egyházközségünkől s próbálják meg hiveink egyebütt is, tisztelet a kivételeknek, hátha valamivel többet is áldozhatnának egyházközségükért, mint amennyit áldoznak.

A Torockón tartott püspöki vizsgálatnál kapcsolatban szintén örömmel jelentem, hogy közelebből részint egészen új, részint újból *több templomunk épült*, amelyek közül a Hódmezővásárhelyt és Magyarsároson épült templomok felszentelésében magam is személyesen részt vettem s különösen hódmezővásárhelyi templomunk felszentelése, amelyen Fekete Gábor főgondnok úr is jelen volt s amelyre úgy Kolozsvárról, mint általában az erdélyi részekből sokan elkísértek, ritka szép ünnepélyességgel folyt le, részt vevén abban a városon levő összes egyházak, különböző hatóságok s igen sokan a lakósságból, vallás különbség nélkül. Az egyházi segély mellett, amely e templom felépítését lehetővé tette s amely nélkül ma már — sajnos — egyházközségeink alig építhetnek, még nagyobb romlásokat sem tudnak önerejükön kijavítani — jelentékeny nagy áldozatot hozott erre Kovács József gondnok afia, aki a felszenteléssel járó költségek nagyobb részét is maga hordozta áldott lelkü nevével, amiért nem mulaszthatom el e helyen is köszönetemet nyilvánítani. Adja Isten, hogy sokáig járhasanak el e templomba s onnan felszálló imájok Istentől meghallgatva áldással térjen vissza reájok. Magyarsárosi templomunk felszentelése is láthatólag buzdítólag, emelőleg hatott ottani népes gyülekezetünkre s a szomszédos egyházközségekből abban részt vett hiveinkre s remélem, hogy hatása nem fog elmosulni, párává lenni, mint a száraz földre kiöntött víz.

Hódmezővásárhelyen és Magyarsároson kívül templomot építettek vagy javítottak még nagyernyei, alsóbencédi leány, sepsikőrispataki anyaegyházközségeink, valamint füzesgyarmati egyházközségünk, a hívek jelentékeny nagy áldozatával szép templomát egy szép toronnyal ékesítette s abba harangokat állított. Legnagyobb sajnálatomra ezeknek felszentelésében személyesen részt nem vehettem, de Nagyernyére Vári Albert, Füzesgyarmatra és Sepsikőrispatakra dr. Boros György afiát küldöttem ki és biztam meg helyettesítésemmel, magokkal víve mindenüvé az én üdvözlő iratomat is, amit alsóben-

cédi templomunk felszentelése alkalmából is elküldöttem leányegyházközségünknek.

Még lett volna egy alkalmi ünnepély, amelyben szerettem volna részt venni s készültem is rá, hogy abban részt vegyek, de ugyanazon időre esett másnemű elfogallatásom ebben legnagyobb sajnálatomra megakadályozott.

Kisgyörgy Sándor esperes afia 40 éves lelkészi szolgálata alkalmából az udvarhelyi egyházkör s a vargyasi egyházközségünk által rendezett jubiláris ünnepély volt ez. Üdvözlő iratom mellett, melyet ez ünnepélyre elküldöttem, fogadja e helyen is legmelegebb üdvözetemet, amelyhez, nem kétlem, egész főtanácsunk hozzájárul. Adja Isten, hogy még hosszasan szolgálhassa egyházunkat azzal a nagy buzgósággal, egyszerűséggel és lelkiismeretességgel, amellyel 40 éven át szolgálta s ezzel megszerzett érdemkoszorúját még sok hasonló érdemmel ékesíthesse.

Mindezek egyházi életünk elevenségét tanúsítván, nem mulaszthatom el e helyen feljegyezni, hogy Józán Miklós esp. afia f. évi május 26-án Temesvárt, július 14-én Orsován tartott istentiszteletet, előbbit a reformátusok, utóbbit az ág. ev. hitvallásuk templomában, melyeket az illető lelkész urak a legnagyobb készséggel bocsátottak át esp. afiának e célra, amiért mindkét nagytiszteletű lelkész urnak a magam részéről is köszönetemet nyilvánítottam. Az első unitárius istentiszteletek voltak ezek ezeken a helyeken, ahol ugyan csekély számú hiveink vannak, de azokra mint égi harmat a nedvet szomjazó virágra, üdítőleg, lelkesítőleg hathatott s értesülésem szerint hatott is esperes afiának urvacsora osztással tartott lelkészi szolgálata. E mellett mindkét helyen más vallásuk is részt vevén az istentiszteletekben, nem kétlem, hogy ezzel ismét sok félreértés eloszlott, amelyekkel — sajnos — még ma is nem egy helyen találkozunk túl a Királyhágón s így lassan-lassan mégis elismerik mindenütt, hogy mi is a szentek polgártársai vagyunk.

6. *Angol és amerikai* testvéreink, akikkel az érintkezést levelezés útján állandóan fenntartom, ez évre is megküldötték évi segélyüket budapesti s ezzel kapcsolatban levő egyházközségeink számára. Győrfi István lelkészjelöltünk, aki 2 évig volt a Manchester Collegeban Oxfordban s az intézet igazgatójától vett értesítés szerint e két évet példás igyekezettel használta fel a theol. tudományok tanulmányozására s azokban oly szorgalmat tanúsított, hogy azért a dicséret mellett nem egyszer jutalomban is részesült, e mellett különböző helyeken tar-

tott istentiszteletekkel és beszédeivel a hallgatóság elismerését nyerte ki, a nyáron szerencsésen haza érkezvén, legnagyobb sajnálatunkra nem volt kit helyébe Oxfordba küldenünk. De nem tudtunk Manchesterbe se küldeni theológus ifjaink közül senkit a Sharpe Emilia kisaszszony nagybecsű alapítványára a lelkészhiány miatt, amit az intézet igazgatósága, különösen pedig a nemes alapítványozó nő nagyon sajnosan vettek tudásul, kifejezve azon reményöket, hogy a jövő tanévre minden esetre gondoskodni fogunk theol. ifju küldéséről Manchesterbe is, Oxfordba is, amit ők nagyon óhajtanak, hogy ez uton is az összeköttetés közöttünk minél bensőbb és erősebb legyen. Örömmre szolgál azonban, hogy ez idő szerint legalább egy leányunk mégis van Londonban a Channing Houseban, Tompa Mártha, akit szerencsések voltunk, mondhatni az utolsó órában megkapni, hogy szülői óhajlására, a Channing Houseban küldhettünk, a Jéger Gizella helyébe, aki magyar leányainkról a legjobb benyomást hagyva hátra maga után úgy az igazgató és tanstület, mint tanulónő társainál, maga is a legszebb emlékekkel a Channing Houseban töltött 2 év után, a nyáron szintén haza jött.

7. Még csak múlt évi főtanácsunk óta *elhunyt egyházi tanácsos* afiairól kívánok kegyeletes érzéssel megemlékezni. Elhunyt lelkészeink között már megemlékeztem Csegezi László, Kelemen Albert és Kozma Dimén afiairól, de mindhárman egyházi tanácsosok is lévén, annyival kevésbé hagyhatom nevöket itt is feljegyzés nélkül, mert Csegezi László afia évek hosszú során át mint esperes is teljes igyekezettel szolgálta egyházunkat, Kelemen Albert szintén mint esperes s e mellett mint közügyigazgató is oly buzgalommal és lelkiismeretességgel teljesítette tisztevel járó kötelességeit, hogy ezért nem egyszer a törvényes esperes elnevezéssel is elismerésünket kívántuk iránta kifejezni; Kozma Dimén bár az ifjabb nemzedékhez tartozott, már is több jelét adta volt annak, hogy az egyházi tanácsosságra teljesen méltó volt. Világi egyházi tanácsosaink közül, Istennek legyen hála érte, a múlt évi főtanács óta csak kettőt veszítettünk el: Márai Lajos és Mikó Béla fiait. Legyen áldott mindnyájoknak emléke s az isteni gondviselés pótolja ki helyöket sorainkban.

De nagy mulasztást követnék el, ha *Chalmers András* és *Harrison John* angliai hitrokonainknak, mint tiszteletbeli egyházi tanácsosainknak a sirjára is nem tenném le e sorokban a kegyeletes emlékezés koszorúját, akik közül előbbi 1879-ben Dávid Ferencünk halálálának három

százados, utóbbi 1910-ben születésének 400 százados emlékét ünnepelték meg velünk hazánkban. Chalmersre valószínűleg már kevesen fognak emlékezni közülünk; én jól emlékszem az ő rokonszenves modorára s az ünnepélyen az angol küldöttség nevében tartott beszédére; de Harrison úr bizonyára mindnyájunknak emlékében él, akik az ő lelkes és lelkesítő beszédeit ünnepélyeinken Kolozsvárt és Déván is hallották. Mindkettőben nem csak egyházunknak, hanem hazánkknak is lelkes barátját vesztettük el. Szálljon sirjokra innen a távolból is egy bús sóhaj!

Egyházunk más ügyeiről az E. K. Tanács jelentéséből fog értesülést nyerni a Méltóságos és Főtisztelendő egyházi főtanács. Tisztelettel kérem, méltóztassék évi jelentésemet tudásul venni és elfogadni.

Az egyházi képviselő tanács évi jelentése.

Méltóságos és Főtisztelendő E. Főtanács!

Egy csöndes, de munkás és hisszük, eredményes egyházi évet zárunk le ezen jelentésünkkel. E. K. Tanácsunk a reá bízottakban nagyobb akadály nélkül járhatott el s részint a múlt évi főtanácsai intézkedések értelmében, részint E. K. Tanácsunk hatása körében igyekeztünk mindent a maga idejében és legjobb meggyőződésünk szerint intézni el. Figyelemmel voltunk egyházunk közérdekeire a szoros értelemben vett hivatalos ügykezelésen kívül is. Egyházközeink s illetőleg egyházközségeink ügyei intézésében köri esperes afiai és más tisztviselőink buzgóságát tapasztaltuk. Felső-, közép- és népiskolánk érdekében a koronként előforduló ügyekben megtettük a szükséges intézkedéseket. Évi munkásságuk eredményéről külön jelentésekben számolunk be. Ki kell emelnünk ezen a helyen, hogy a kereszturi gimnázium építésügye több ízben foglalkoztatta E. K. Tanácsunkat, illetőleg bizottságainkat. Erről is külön jelentésben adunk számot, melyben különösen megnyugtató, hogy a vall. és közokt. miniszter úr a drágasági viszonyokat figyelembe véve újabb tekintélyes segéllyel jött támogatására egyházunknak, aminek hatása a segélyre szánt összegeknél is föltűnően érezhető, miután a megfelelő percent visszafizetéséről már is gondoskodnunk kellett. Ezzel szemben ismét öröndetes eseményszámba megy, hogy a vallás és közokt. miniszter úr az 1848. évi XX. t.-c. alapján adott segélyt 30.000 kor.-val növelte. Hasonlóan öröndetes,